

DUVAR ÖYKÜSÜ (1992)

ADALET AĞAOĞLU (1929 – 2020)

Genel Bakış

Ağaoğlu'nun 1976 yılında kaleme alıp *Yüksek Gerilim* adlı öykü kitabında yer verdiği *Duvar Öyküsü* adlı hikaye; 1989 yılında yazar tarafından yeniden kaleme alınıp tiyatroya uyarlanır. *Duvar Öyküsü* adlı, hem çocuklar hem de büyükler için hazırlanmış olan, tiyatro oyunu ilk defa 1992 yılında Yapı Kredi Yayınları tarafından kitap halinde yayımlanmıştır. 1997 ve 2005 yıllarında Yapı Kredi Yayınları tarafından toplamda üç defa basılmış olan eser daha sonra İş Bankası Yayınları tarafından *Toplu Oyunlar 2* adlı seçkide 2004 ve 2009 yıllarında yayımlanmıştır. Söz konusu edilen eser bu zamana kadar hiç sahnelenmemiş olduğu için Ağaoğlu *Duvar Öyküsü*'nü toplu oyunları arasında değerlendirmemiştir. Tamamen alegorik unsurlarla örülmüş olan tiyatro oyununun derin anlamlarında önemli iletiler bulunmaktadır. Bazı eleştirmenlere göre oyunun derin anlamlarında tarihsel ve toplumsal açıdan önemli iletiler yer almaktadır: "Eserin vermek istediği mesaj alegorilerde saklıdır. Canlı cansız varlıklara atfedilen söylemler eseri alegorilerle yüklü bir tarihi dram şekline sokar. Cumhuriyet Dönemi ve sonrasını "yaşamın kendisini" bazen postmodern, bazen de bilinç akımı tekniği ya da yeni roman ile kalemini yenilikçi tarzlarla kullanarak ifade eden Ağaoğlu'nun *Duvar Öyküsü*, insanı farklı diyarlara götüren baştanbaşa alegorik bir anlatımla süslü olan Türk tarihinin dile gelişi gibi bir şeydir. Öyle ki, binlerce yıllık geçmişle olan Türk devletinin yavaş yavaş parçalanıp can çekişi; Duvar, Örümcek, Yılan gibi kişileştirilmiş figürlerle alegorik tarzda öykülenir. Ağaoğlu bu eserini Alanya'da yazmıştır. Orada görmüş olduğu, tarihi dikili taşlar, duvarlar, (bahsettiği yer Üç Kapılar'dır) özellikle gezerken gördüğü Alaeddin Keykubat Camii yazarı böyle bir esere yönelir. Ağaoğlu'nun kendi deyişiyle doğa ile o yerler eserde birbiriyle bütünleşir. Kısacası, doğa, tarih ve yazarın kendisi bir araya gelince *Duvar Öyküsü* oluşur" (Şahin 2011).

Özet

Sıcak ve kurak bir coğrafyada yüzyıllar önce inşa edilmiş olan Duvar; yıllara meydan okumuş olmaktan, şanlı soyundan ve çeşitli canlılara ev sahipliği yapmaktan gurur duymaktadır. Karnını doyurmak için çalışmak zorunda olan Çocuk, Duvar'ın etrafına tohumlar serper fakat Duvar bu tohumların hepsini ezer. Zira içine bir tohumun girmesi ve onun yeşermesiyle yıkılacağını bilen Duvar ağaçlardan ve onların tohumlarından nefret etmektedir. I. Rehber Kadın'ın öncülüğünde tarihi duvarı görmeye gelen Gezginler Duvar'la ilgili anlatılan şeyleri anlamaya çalışırlar. Fakat yabancı gezginler Duvar'la ilgili anlatılan şeyleri anlayamazlar. Zira onların asıl aradığı şey Mistisizmdir ve coğrafyada bulunan her şeye Şarkiyatçı bir gözle bakarlar. Bunun farkında olan I. Rehber Kadın Duvar'la ilgili uydurma hikayeler anlatır ve Gezginler'e Duvar'ın dibine para atmaları durumunda dileklerinin kabul olacağını söyler. Gezginler Duvar'ın dibine para atarlar ve I. Rehber Kadın daha sonra atılan paraları yerden toplar. Kertenkele, Yılan ve Örümcek gibi hayvanlar Duvar'ın kiracılarıdır. Duvar, kendisiyle ilgili anlatılan efsanelerle daha da gururlanır ve hayvanları küçümser. Hayvanlar Duvar'la dostmuş gibi görünseler de aslında ondan kurtulmak istemektedirler. Zira Duvar hayvanlar için oldukça zorba ve otoriterdir. Mevsimlerin geçmesiyle birlikte bir gün Andız tohumlarını rüzgara bırakır. Tohumlardan biri Duvar'ın kovuğuna girmeyi başarır ve çekiçle köklerini daha derinlere uzatır. Duvar'ın dalkavukluğunu yapan Yılan'ın haricinde Kertenkele ve Örümcek Tohum'un lehine çalışırlar. Duvar, içinde büyümekte ve yakın zamanda onu yıkabilecek olan Tohum'a karşı polislerini, jandarmalarını çağırır ve kendini Tohum'dan kurtarmak için başkalarına para teklif eder. Fakat herkes gizlice Duvar'ın aleyhine ve Tohum'un lehine çalışmaktadır. Geçmişle ve soyuyla övünen Duvar, her geçen gün yok oluşun eşğine gelir. Yağmurdan, kıştan ve Ay'dan medet uman Duvar hiç kimseden yardım alamaz. K. Örümcek'in yardımlarıyla köklerini derinlere uzatan, pusulayla güneşi bulan ve saatle dışarı çıkacağı zamanı kollayan Tohum, bahar mevsiminin gelmesiyle Duvar'ın ortasını yarar ve Sürgün olur. Yaşlanmış olan I. Rehber Kadın, rehberlik yaptığı turistlere Duvar ve Sürgün'le ilgili fantastik bir hikaye anlatır. I. Rehber Kadın'ın anlattıklarına inanan Gezginler Sürgün'ün dallarına tül ve çaput bağlayıp dilek tutarlar. Kafilenin içinde Sürgün'ü duyabilen tek kişi Çocuk'tur. Sürgün Çocuk'tan birkaç yıl sonra

kendisini yeniden ziyaret etmesini ister. Aradan yıllar geçer ve Duvar'ın yerini Ağaç'ın aldığı görülür. Ağaç, dostları tarafından ihanete uğramıştır. Herkes ondan maddi ve manevi olarak faydalanmaktadır. II. Rehber Kadın rehberlik ettiği yerli Gezinler'e Ağaç'la ilgili fantastik hikayeler anlatarak maddi kazanç elde etmeye çalışır. Gezinler II. Rehber Kadın'ın anlattığı her şeye inanırlar ve Ağaç'a bez parçaları bağlayıp çeşitli dilekler dilerler. Ağaç, Duvar'ı yıkmayı başaramadığını söyler ve dallarına bağlanmış olan tülleden kurtarılmayı ister. Delikanlı (Çocuk) Ağaç'ın feryatlarını duyar ve onun yanına gelip dallarındaki tülleri çıkarır. Zira tüller ağaca yük olmaktadır ve onun güneş ışığı almasını engellemektedir. Delikanlı Ağaç'ı esaretten kurtarır. Ardından bir curcuna gerçekleşir ve oyun bu olayla son bulur.

Kişiler

Duvar "İlk yapıldığında dokuz buçuk metre yüksekliğinde idi. İki buçuk metre kalınlığında idi. Alâeddin-i Keykubât babamızın emirlerine karşı gelen huysuz hizmetkarlarını bu divardan aşağı attığı rivayet edilmektedir. Eski kale, yahutçuğuma kâbe divarı diye bilinmektedir. Kâbe divarı dememiz şundandır ki, bu divar, Alâeddin-i Keykubât babamızın burada ilk ayak bastığı yere temel alınmıştır. Ayağının tozu temel sıvanmıştır" (Ağaoğlu 1997, 22). Yüzyıllar önce ataları tarafından göçün ardından inşa edilmiş olan Duvar'ın bazı alegorik göndermelerinden eski Türk kavimlerini veya devletlerini temsil ettiği düşünülebilir. Zira Duvar'ın soyu, zeytin kökü yüzünden, iki defa göç etmiş ve çeşitli yerlere dağılmıştır. Oldukça mağrur ve kendinden emin olan Duvar geçmişiyile ve asil kanıyla övünmektedir. Bundan dolayı başkalarını küçümser ve onlara zorbalık eder. Fakat Duvar'ın böylesine kötücül bir duruma gelmesinde çevresindekilerin payı da büyüktür. Duvar çeşitli hayvanlara ev sahipliği yapar ve onları kötü havalardan korur. Buna rağmen saklayıp gizlediği kiracıları tarafından ihanete uğrar.

Andız Kişilik yapısı ve düşünce dünyası olarak Duvar'la Andız birbirlerinden tamamen farklılardır. Duvar gibi Andız da çeşitli canlılara ev sahipliği yapmaktadır ve onları korumaktadır. Fakat Andız Duvar gibi otoriter, zorba, kaba ve cimri değildir. Soyunu devam ettirmek isteyen Andız güz rüzgarlarına tohumlarını bırakır. Duvar Andız tohumlarının çukurlarına girmesinden korkar. "Duvar, Andız Tohumlarının kendisini parçalamasından korkar. Tohumların içerisine yerleşip, kök salması ürkütür onu. Andız Ağacı, Duvar'ın üstüne tohumlarını salmak ister. Duvar'ın içinde yeşerip, yeni bir yurt edinmek ister. Başlangıçta sanki Andız Ağacı'nın bu isteği, Türk ulusunu simgeleyen Duvar'ı parçalamaktır. Bir düşman gibi gözükür Andız Ağacı. Ancak eserin sonlarında, başkaları tarafından "hasta adam" olarak görülüp, göz dikilen Duvar'ın yaşamını başka bir şekilde sürdürmeye çalışan, Duvar'ın içine girmeyi başarıp orada yeşermeye ve Ağaç olmaya başlayan Andız Tohumu'nun, Duvar'ın yıkılışı ile "Yeni Türkiye" devletini simgelediği görülecektir" (Şahin 2011).

Örümcek Duvar'ın kiracılarından biri olan Örümcek, onun içindeki oyuklardan birine yuvasını yapmış, kozalarını örmüş ve yavrularını bırakmıştır. Fakat Duvar'ın zorbalığından ve kabalığından bıkılmış olan Örümcek, hiç sezdirmeden Duvar'ın kuyusunu kazar. Tohum'un Duvar'ın içine girmesine ve oraya yerleşmesine yardım eder. Örümcek Andız'a Tohum'dan haberler götürür ve Tohum'un korumacılığını yapar. Özellikle Yılan gibi fırsatçılara karşı Tohum'u korumaya çalışır ve onlardan istihbarat toplar. Oyundaki derin anlamları tarihsel ve siyasal açıdan yorumlamış olan Elmas Şahin, Örümcek karakteriyle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: "Kanunî Dönemi'nde başlayan Osmanlı-Fransız dostluğu, 18. yüzyılın sonuna kadar devam eder, 1789'da Napolyon'un Mısır'ı işgali ile bu dostluk bozulur, Fransa Fas ve Cezayir'i işgal eder. Örümcek, tıpkı bu özelliklere sahiptir. Duvar'ın içerisinde yerleşmiştir ve ona dost gözükürken, çevresindeki düşmanları sürekli kışkırtan bir özelliğe sahiptir. Örümcek, gerek "Kertenkele" ve gerekse "Yılan" ile sürekli konuşarak, Duvar'ın çökmek üzere olduğunu söyler ve onları Duvar'dan pay almaları için kışkırtır" (Şahin 2011).

Çocuk/Delikanlı Annesi hasta ve babası fakir olan Çocuk kendi geçimini sağlayabilmek için Duvar'ın dibine tohum atar. Fakat Duvar Çocuk'un attığı bütün tohumları ezer. Elindeki bir dalı sivrilten Çocuk Kelebek'e çalışmak zorunda olduğunu söyler. Daha sonra Çocuk I. Rehber Kadın'ın yanında çalışmaya başlayarak Gezinler'in eşyalarını taşır. Çocuk'un özellikle araştırma araçlarıyla dolu eşyaları taşıdığı görülür. Yıllar sonra bulunduğu coğrafyayı daha iyi tanımış ve büyümüş olan Çocuk, Duvar'ın yerinde açmış olan Ağaç'ı esaretten kurtarır. "Bir zamanlar Duvar'ı kutsal sayıp ziyarete gelenler şimdi de Ağaç'ın peşindedirler. Onu bu sıkıntılı durumdan eserin başında çocuk iken; şimdi büyümüş olan delikanlı kurtarmaya çalışır. Ağaç'ın, "sanırım birlikte büyüdük" sözleri üzerine, delikanlı da "Ama değişik iklimlerde" (s.97) diyerek cevap verecektir. Bu çocuk da belki Atatürk'tür, bu belli belirsiz bir ihtimal gibi gözükse de -zira çocuk konusu fazla kapalı bırakılmıştır- değişik iklimler diye bahsedilen yerler de, Anadolu ve Selanik olabilir. Delikanlı, Türkiye'nin düşmanlardan kurtarılmasına

yardımlı eden yeni Türk devletinin kapılarını açan bir kurtarıcı figürü olarak karşımıza çıkar, fakat bu imge eserde fazla belirgin değildir” (Şahin 2011).

Tohum Güz rüzgarlarıyla birlikte Andız’dan kopup Duvar’ın içine sızan Tohum, çok çalışarak ve çevresindekilerden yardım alarak kök salmayı başarır. K. Örümcek’le dost olan Tohum; çekikle Duvar’ın içine işler, pusulayla güneşin çıkacağı yeri ve saatle dışarı çıkacağı zamanı belirler. Küçük Tohum geleceğe umutla bakar ve büyük hayalleri vardır. Fakat büyüyüp Ağaç’a dönüşmesinin ardından dostlarının ihanetine uğrar ve Duvar’ın yerini alır. Onu bu esareten Delikanlı (Çocuk) kurtarır.

Yılan “Bir de Yılan vardır. Adı gibi sinsi ve kurnaz olan Yılan, Duvar’ın içine serbestçe girip çıkar ancak, Andız Tohumu’nun, içinde kök salmaya başlamasına değin Duvar’ın hep dostu olarak kalır. Örümceğin entrikalarına karşı gelir. Duvar’a sadık kalıp, onu düşmanlarına karşı uyardırma çalışır. Ancak Yılan giderek büyür, Örümceğin, Tohumun içeriye girdiğini söylemesi ve onlara bu durumdan pay kapmalarını önermesi üzerine herkes gibi o da Duvar’ın üzerine üşüşür. Pay kapmak için atağa geçer ve Örümcek’in düşüncesini onaylamaya başlar” (Şahin 2011).

Oyunda rol oynayan diğer karakterlerin isimleri şunlardır: Kelebek, II. Tohum, Ana Örümcek (K. Örümcek, Örümcek), Bebek Örümcek, Kertenkele, I. Rehber Kadın, I. – II. – III. – IV. – V. – VI. – VII. Gezgin, II. Rehber Kadın, Ay, Çobanyıldızı vd.

Öykü

Duvar’ın Mutlak Egemenliği Kıraç-kumsal bir yerde yerli ve yabancı gezginlerin uğrak yeri olan bir duvar kalıntısı yalın doğa ortasında bulunduğu yeri zorla edindiği izlenimi vermektedir. Çevresine dağılmış olan eski yapı taşları, çeşitli bitkiler ve canlılar yüzünden zaman içinde örselenmiştir. Duvarın içinde, çevresinde ve üstünde; Kertenkele, Yılan, Örümcek, Kelebek ve Tohum yaşamaktadır. Uzaktaki tepe yamaçlarında andız ağaçları görülmektedir. Mevsimler değiştikçe sahnedeki dekor da hava durumuna göre düzenlenir. Bir curcuna havası içinde Andız, Andız Tohumları ve bütün hayvanlar duvarın etrafında dans etmeye başlarlar. I. ve II. Rehber Kadın’ın öncülüğünde Gezginler Duvar’ın önüne gelip saygı duruşunda bulunurlar. Onların bu jesti karşısında Duvar’ın göğsü kabarır. Duvar, elindeki çubuğun ucuyla çevresindekilere komutlar vermeye çalışmaktadır. Fakat hiç kimse onun komutlarını umursamamaktadır. Ardından Çocuk Duvar’ın dibine tohum serper. Fakat Duvar Çocuk’un serptiği tohumları her seferinde ezer. Aradan mevsimler geçer fakat Çocuk perişan bir halde tohum serpmeye devam eder. Andız, geniş bir yaprağı I. Tohum’la II. Tohum’un üzerine örter.

Çocuk’un Yalnızlığı ve Çaresizliği Çocuk’un üşüdüğünü söylemesi üzerine Yılan, Örümcek ve Kertenkele ona kürkünü giymesini söylerler. Örümcek ördüğü battaniyeyi satmaya çalışır ve Kertenkele Duvar’ın üstündeki eski gömleği alıp Çocuk’a vermek ister. Fakat Çocuk kürkünün olmadığını, battaniyeyi satın alabilecek parası olmadığını ve gömleği giymesini üzerine asılıp öldürüleceğini söyler. Zira Çocuk’a göre daima en masumlar ilk olarak öldürülmektedir. Yağmur yağması üzerine Çocuk andızların altına sığınır. Gezginler’den olan iki kadın birbiriyle kavga eder ve diğerleri onları izler. Taşların içine çekilen Duvar uyur. Yılan, Örümcek ve Kertenkele de Duvar’ın oyuklarına sığınır. Yağmurun dinmesi ve güneşin çıkması üzerine Andız, tohumları ve hayvanlar uyanırlar. Çocuk yerde bulunduğu kuru bir dalı yontmaktadır.

Çocuk’un Gezginler İçin Çalışmaya Başlaması Bahar mevsiminin getirdiği coşkuyla şarkı söyleyip dans etmeye başlayan Kelebek, etrafta hiçbir çiçeğin olmamasından ve yalnızca Duvar’ın olmasından yakınır. Çocuk’un üstüne konan Kelebek onun üzgün olduğunu fark eder. Çocuk Kelebek’e oyun oynayacak vaktinin olmadığını ve karnını doyurmak için çalışmak zorunda olduğunu söyler. Çocuk; annesinin hasta olduğunu ve babasının herkese bakamayacağını da ekler. Kelebek Çocuk’a ihtiyaçlarını çarşıdan ya da komşusundan almasını, bunların işe yaramadığı takdirde hırsızlık yapmasını önerir. Çocuk Kelebek’in ısrarlarından sıkılır. Kelebek Çocuk’a etrafta andızlardan başka hiçbir bitkinin olmadığını ve canının sıkıldığını söyler. Geçimini sağlamak için çalışmak zorunda olduğunu söyleyen Çocuk, mısır yetiştirmek umuduyla Duvar’ın dibine tohum ektiğini söyler. Fakat Kelebek’e göre Duvar etrafına değil yalnızca kendi kovuklarına gölge vermektedir. Kelebek Çocuk’a rehber kadınlardan ya da gezginlerden yardım istemesini önerir.

I. Rehber Kadın'ın Duvar Üzerinden Maddi Çıkar Elde Etmesi

Turistlerin çantalarını taşıyabileceğini ümit eden Çocuk kafilenin yanına gider. I. Rehber Kadın'la Gezginler Çocuk'tan öğrenirler. I. Rehber Kadın, Gezginler'in fakir çocukları görüp ülke hakkında olumsuz şeyler düşünmelerini istememektedir. Gezginler kendilerini çekiştiren Çocuk'la ilgilenmezler ve onun ne istediğini anlayamazlar. I. Rehber Kadın Gezginler'e Duvar'ın geçmişini anlatmaktadır. Duvar, Selçuklular zamanında Alâeddin-Keykubât tarafından yaptırılmıştır. Kendisinden bahsedildiğini duyan Duvar gururlanır ve kendisine saygı gösterilmesini ister. Zira sürekli olarak kendisinden taş koparılmasından rahatsız olmaktadır. I. Rehber Kadın Duvar'ın geçmişini anlatmaya devam eder. Alâeddin-Keykubât'ın emirlerine karşı gelen hizmetlilerini bu duvardan attığı rivayet edilmektedir. İnanca göre Duvar'a ayağını sürüp para atan kişilerin duaları kabul olmaktadır. Gezginler I. Rehber Kadın'ın anlattığı şeyleri anlayamazlar fakat Duvar'ın oldukça eski olması karşısında büyülenirler. Gezginler Duvar'a ayaklarını sürüp para atarlar ve I. Rehber Kadın atılan paraları gizlice toplar. I. Rehber Kadın Gezginler'e Duvar'la ilgili rivayetler ve efsaneler anlatarak maddi kazanç elde etmektedir.

Tohum'un Duvar'ın İçine Girmesi ve Örümcek'in Ona Yardım Etmesi

Gezginlerden biri Duvar'ın taşlarından birini eliyle yoklayarak onun cinsini anlamaya çalışır. IV. Gezgin ilerideki andız ağaçlarından başka etrafta hiçbir bitkinin olmadığını görür. Bundan yola çıkarak IV. Gezgin Duvar'ın yüzyıllarca ayakta durabileceğini söyler. Gezginin bu sözlerini duyan Duvar gururlanır ve andızları küçümser. Andız Duvar'ın dibindeki tohumları cesaretlendirir ve onlara buldukları bir çatlağa girmelerini söyler. Örümcek, Yılan ve Kertenkele Duvar'ın kışı nasıl atlattığından bahsederek. Zira üç arkadaş Duvar'ın daimi kiracılarıdır. Andız tohumlarını Duvar'a karşı cesaretlendirir. Örümcek iki arkadaşına Duvar'ın içindeki çatlaklardan birine yerleşmiş olan andız tohumundan bahseder. Örümcek'e göre güz rüzgarlarının yatışacağı güne kadar Duvar endişe içinde andız tohumlarına karşı kendini koruyacaktır. Geçmişinden övgüyle bahseden, yüzyıllar önce soyunun iki defa göç etmiş olduğunu ve artık ebediyete kadar bu topraklarda var olacağını söyler. Güz yellerinin hafiflemesiyle Duvar, andız tohumlarının kendisine ulaşamayacaklarını düşünerek istirahat çekilir. Kertenkele, Yılan ve Örümcek Duvar'ın akıbetinin ne olacağını merak etmektedirler. Zira onun yıkılmasıyla kendilerine yeni alanlar açılacak ve yeni yuvalar yapabileceklerdir. Örümcek, yakın zamanda andız tohumlarının Duvar'a ulaşip onu yıkacaklarından emindir. Bir süredir tohumlarını zorlu yolculuğa hazırlamış olan Andız göç için doğru zamanın geldiğini söyler. Güz yeline kendilerini bırakan andız tohumları havada süzülerek Duvar'a ulaşmayı başarırlar. Andız ve üç arkadaş, tohumların filizlenmesiyle birlikte her şeyin yoluna gireceğinden umutludurlar. Andız; soyunu devam ettirecek olmanın üç arkadaşsa; yeni alanların açılacak olmasının mutluluğunu yaşar. Duvar, bütün olup bitenlerden habersiz mağrurluğuyla kendini kandırmaktadır.

Duvar'ın Tohum'dan Haberdar Olması

Kertenkele ile Örümcek Tohum'un Duvar'ın içine iyice yerleşmesine yardım ederler. Dindar görünümlü Yılan Duvar'ı Tohum konusunda uyarmak ister ve onu uyandırmaya çalışır. Fakat Kertenkele ve Örümcek'in ona engel olmaları üzerine Yılan oradan ayrılır. Kışlık sarayı olan Yılan ne Tohum'u ne de Duvar'ı önemsemektedir. Duvar'ın ağırlar içinde uyanmasıyla Kertenkele de oradan uzaklaşır. Duvar kızgın bir halde sorununun ne olduğunu anlamaya çalışırken Örümcek'ten kira ister. Örümcek Duvar'a kirasını ödemediğini ve çok ömrü kalmadığını düşündüğü için yakında yuvasından ayrılacağını söyler. Örümcek yavrularını düşünmektedir. Duvar, içindeki oyuklardan birine tohum girdiğini anlar. Gizlice Andız'la konuşan Örümcek Tohum'a Duvar'ın içine yerleşebilmesi için yardımcı olur. Duvar, güz yağmurları ya da aşırı kuraklık sayesinde Tohum'dan kurtulacağını umut etmektedir. Fakat Duvar Tohum'un kök salmasından aşırı derecede korkmaktadır. Zira onun kök salmasıyla yüzyıllar boyunca sürdürdüğü saltanatı sona erecektir. Örümcek gizlice Tohum'a yardım etmeye devam eder. Duvar; Ay ile Güneş'ten Tohum'u öldürmelerini ister. Aradan mevsimler geçer.

Duvar'ın Tohum'u Oyuktan Çıkarmaya Çalışması

Güz mevsiminin bitmek üzere olduğu bir sabah Tohum'un çekiçle ahenkli bir şekilde taş kırıldığı duyulur. Duvar acı içinde uyanır ve Tohum'un gece-gündüz demeden çalıştığının farkındadır. Kış gelmeden ve yumurtaları çatlamadan önce Örümcek, dostlarını ziyaret etmek için Duvar'daki yuvasından çıkar. Kertenkele'yle Yılan'ı ziyaret eden Örümcek onların durumunu ve kışa nasıl hazırlandıklarını sorar. Örümcek Yılan'ın sarayını beğenir ve onun ağzından Duvar'la ilgili bazı bilgiler almaya çalışır. Yılan'ın andızlardan çiy topladığını ve bunların Duvar'a zarar verebileceğini öğrenen Örümcek istediği bilgiyi alması üzerine oradan ayrılır. Kış mevsiminden önce Tohum'u öldürmek isteyen Duvar polislerini, jandarmalarını ve yuva verdiği hayvanları çağırır. Duvar onlara Tohum'u dışarı çıkarmaları ya da onu öldürmeleri karşılığında bedava oyuk vereceğini söyler. Bu teklif üzerine Yılan Duvar'ın oyuklarına girmeye çalışır. Fakat şişmanlamış

olan Yılan oyuklara giremez ve Duvar'ı terk eder. Örümcek'in yavrularından biri dünyaya gelir ve K. Örümcek Tohum'a ağdan battaniye yapar. Bu olay üzerine K. Örümcek'le Tohum dost olurlar. Duvar, yuva verdiği kişiler tarafından ihanete uğradığını düşünmektedir.

Tohum'la K. Örümcek'in İşbirliği Yağmurun yağmasıyla birlikte Duvar Tohum'un oyuktan çıkacağı konusunda umutlanır. Fakat K. Örümcek ve Tohum birlikte çalışıp yağmuru fırsata çevirirler. K. Örümcek'le Tohum işbirliği yaparak oyuğa iyice yerleşirler. Andız Tohum'un akıbetinin nasıl sonuçlanacağını merak eder. Tohum, güneş ışığını bulabilmek için pusula ve filizleneceği zamanı hesaplamak için saat bulundurmaktadır. K. Örümcek'le Tohum geleceğe dair işbirliği yapma konusunda anlaşır. Gece-gündüz çalışmaya devam eden Tohum Duvar'ı rahatsız etmektedir. Gece vakitlerinde bütün canlıları değneğiyle aydınlatan Ay'ı gören Duvar, ondan yardım ister. Ay'la Yıldız birlikte raks etmeye başlarlar ve Duvar'ın söylediklerini duymadan oradan ayrılırlar.

Tohum'un Sürgün'e Dönüşmesi Ilık iklimlere ulaşamamış olan Kuş Andız'ın rızasını alarak onun yaprakları arasına sığınır. Duvar'ın homurdanmalarını duyan Kuş'a Andız Tohum'dan bahseder. Andız Tohum'un filizlenip filizlenmeyeceği konusunda endişelidir. Andız'a yardım etmek isteyen Kuş Duvar'ın üstüne konarak içeriye dinler. Sert bir taşla karşılaşmış olan Tohum elindeki çekiçle onu kırmaya çalışmaktadır. Duvar Ay'dan yardım ister fakat Ay çapkınlık peşindedir ve Duvar'la ilgilenmez. K. Örümcek Duvar'ın acizliği, mağrurluğuyla dalga geçer ve onun zamanının geçtiğini düşünür. Tohum Duvar'ı yıkmak istemediğini, onun da var olmasını istediğini fakat onu yıkmaktan başka çaresinin olmadığını söyler. Duvar ise geçmişiyle övünmeye ve turistik bir yer olmaya devam etmek ister. Kuş Andız'a Tohum'un durumuyla ilgili bilgi verir. Sert taşı kırmayı başaran Tohum köklerini oyuğa salmıştır. K. Örümcek ve ailesi, baharın gelmesiyle birlikte Duvar'ın ortasından dışarı çıkan ağaçta yaşamaya başlar. Birçok hayvan Sürgün'ün (Tohum) üzerinde yuva kurar. Yıllar sonra Gezginler, I. Rehber Kadın ve Çocuk yeniden Duvar'ın önüne gelirler. I. Rehber Kadın yaşlanmış, Çocuk Gezginler'in araştırma ve kayıt için kullandıkları eşyaları taşımaktadır.

Sürgün'ün Ağaç'a Dönüşmesi ve Duvar'ın Yerini Alması Yaşlanmış olan I. Rehber Kadın Duvar'la ilgili din ve milliyetçilik içerikli hikayeler anlatmaya başlar. I. Rehber Kadın Gezginler'e Duvar'ın dibine para atmalarını ve bu sayede dileklerinin kabul olacağını söyler. Sürgün'ü (Tohum) çevredeki bütün hayvanlar selamlarlar ve Çocuk onunla konuşabilmeyi başaran tek insan olur. Sürgün, dışarı çıkması ve büyüüp gelişmesine yardımcı olmuş olan herkese teşekkür eder. Çocuk Sürgün'ün ağaç olup olamayacağını merak eder. Sürgün Çocuk'a birkaç sene sonra yeniden gelmesini söyler. I. Rehber Kadın Gezginler'i gezdirmeye ve onlara yalan hikayeler anlatmaya devam eder. Mağrurluğundan taviz vermeyen Duvar varlığını devam ettireceğini haykırır. Fakat bir sonraki yaz Duvar'ın tamamen yıkıldığı ve onun yerinde Ağaç'ın (Sürgün) açtığı görülür. II. Rehber Kadın Gezginler'e Hacı Osman-ı Veli Efendi'nin Ağaç'ın altında nurla karşılaştığını anlatır ve Yılan'la Kertenkele gibi hayvanlar onun hikayelerine eşlik ederler. Dilek ağacına dönüşmüş ve her yerine tül bağlanmış olan Ağaç Duvar'ı yıkamadığını ve özgürlüğüne kavuşamadığını söyler. Yerli gezginler Ağaç'tan çeşitli şeyler dilerler ve bu sayede rehber hayvanlar onun üzerinde maddi çıkar sağlamaktadırlar. Ağaç kendisini esaretten kurtaracak birisini aramaya ve haykırmaya başlar. II. Rehber Kadın Gezginler'den topladığı paraları sayarken inmeli annesine lanet eder ve eşarbını Ağaç'a bağlayıp kurtulmayı diledikten sonra oradan ayrılır.

Delikanlı'nın Ağaç'ı Esaretten Kurtarması Ağaç, dallarına bağlanmış olan tülleri çıkaracak ve kendisini özgürlüğüne kavuşturacak birisini ararken Delikanlı kazması ve küreğiyle birlikte andızların arasında görünür. K. Örümcek'in yavrularından biri Ağaç'a yuva yapmak ister. Ağaç Örümcek'e, onun annesiyle birlikte büyüdüklerini ve Duvar'a karşı mücadele ettiklerini söyledikten sonra ondan dallarındaki tülleri çıkarmasını ister. Fakat Örümcek tüllerin işine yarayacağını ve onlarla kendisi için daha iyi yuva yapabileceğini söyler. Ağaç, dostları tarafından ihanete uğramaktan yorulmuştur. Sürgün'ü arayan Delikanlı (Çocuk), yıkık duvarın yerini almış olan Ağaç'ın Sürgün olduğunu fark eder. Zira Delikanlı Ağaç'a yıllar sonra yeniden geleceğine söz vermiş olan Çocuk'tur. Ağaç Delikanlı'dan dallarındaki tüllerden kendisini kurtarmasını ister. Delikanlı Ağaç'ı özgürlüğüne kavuşturur. Zira onlar aynı anda fakat farklı coğrafyalarda büyümüşlerdir.

Temalar

İktidar Eserin başlangıcında Duvar'ın uzak diyarlardan göç ederek geldiği bölgeye zorla yerleştiği ifade edilir. Son sekiz yüz yıldır tamamen kıraç ve kurak bir bölgede varlığını sürdüren Duvar yalnızca soyuyla övünmektedir ve kendisine saygı gösterilmesini ister. Fakat fazlasıyla yaşlanmış,

kırılıp dökülmüş ve yıkılmanın eşiğine gelmiş olan Duvar'ı artık hiç kimse ciddiye almaktadır ve herkes ondan maddi olarak faydalanmaya çalışır. I. Rehber Kadın Gezginler'e Duvar'la ilgili hurafe hikayeler anlatarak para kazanmaktadır. Yıllarca Duvar'ın dalkavukluğunu yapmış ve dindarlık kisvesiyle başkalarını sömürmüş olan Yılan artık Duvar'ı umursamamaktadır. Örümcek, Kertenkele, Kelebek ve Andız gibi karakterler de Duvar'ın zorbalığından ve otoritesinden bıktıkları gibi onun yıkılmasını ve kendileri için boş bir alan açılmasını isterler. Andız'ın tohumlarından biri güz rüzgarları sayesinde Duvar'ın çatlağından içeri girmeyi başarır. Uzun uğraşlar sonunda çevresindekilerin de yardımını alarak Duvar'ı yıkan ve büyük bir ağaca dönüşen Tohum Duvar'ın yerini alır. Fakat çevredeki hayvanlar ve insanlar eski alışkanlıklarını devam ettirip Ağaç'a Duvar'la aynı muameleyi gösterirler. Geçmişte Tohum'a yardım etmiş olan karakterler onun Duvar'ın yerini almasıyla birlikte elindeki güçten faydalanmaya başlarlar. İnsanların ve hayvanların kronikleşmiş yanlış bilinçleri, tavırları ve davranışlarında herhangi bir değişim olmaz. Dolayısıyla Duvar'ın yıkılıp Ağaç'ın gelmesi boş bir çabaya dönüşmüştür.

Ihanet Yüzlerce yıl boyunca ele geçirdiği bölgede egemenliğini ilan etmiş olan Duvar'la birçok canlı ve insan dostluk kurmuştur. Duvar'ın sahip olduğu güç sayesinde Yılan kışlık saraya sahip olmuş ve Örümcek, Kertenkele, Kelebek gibi hayvanların da yuvaları olmuştur. I. Rehber Kadın Duvar'la ilgili anlattığı fantastik hikayeler sayesinde önemli meblağlarda maddi kazanç elde etmiştir. Fakat zaman içinde yaşlanmış ve eski gücünü kaybetmiş olan Duvar her geçen gün daha fazla huysuzlaşmış ve iflah olmaz bir zorba haline gelmiştir. Aslında Duvar'ın çevresindekilere yaptığı ciddi bir kötülük yoktur. Duvar yalnızca sürekli saygı görmek ve pohpohlanmak istemektedir. Ancak Duvar'ın miadının dolduğunu fark etmiş olan Örümcek, Andız, Kuş, Kertenkele, Kelebek ve Yılan gibi karakterler Andız Tohumu'nun Duvar'ın içine yerleşmesine ve zaman içinde Ağaç'a dönüşmesine yardım ederler. Tohum'un büyüüp Ağaç'a dönüşmesine yardım etmiş ve Duvar'a karşı mücadele vermiş olan karakterlerin hepsi eski alışkanlıklarını, tavırlarını ve davranışlarını sürdürmeye devam ederler. Ağaç Duvar'ı değişim ve yenilik umuduyla yıkmış olsa da dostları eski düzeni devam ettirmeye çalışırlar. Neredeyse her karakter Ağaç'ı aslında istemediği bir nesneye dönüştürür. Ağaç'ın üzerinden birçok karakter maddi kazanç sağlamaya çalışmaktadır. "Taş duvar kalıntısı ve tohum halinde olan sürgün arasında alegorik düzeyde yaşanan estetik gerilim, tarihi ve politik düzlemde iktidar ve güç ilişkilerini niteler. Süper-ego, ego ve id kavramları bağlamında özne ve yasa arasındaki ilişkinin yapısını, imgesel bir biçimde yansıtır" (Soylu 2020, 145).

Umut "Taş duvar kalıntısının diyalektik yönü, tarihin ve eskimeye yüz tutmuş bir tahakküm biçiminin imgesel yönünü temsil etmesi ile ilgilidir; buna karşın, tohum ise yeni "filizlenen" bir dünyanın ayrıksı formu niteliğindedir. (Oyunda) taş duvar kalıntısının üslup ve söylemi, tohumun çaprazında konumlandırılarak imgesel bir yapıda estetik gerilim yaratılır (...) (Oyun) metninde taş duvar kalıntısı tarihsel anlamda modası geçmiş bir iktidar rejimini yansıtır; andız halinde olan sürgüne karşı, direncini atalarından aldığı bir otorite ile yaklaşır" (Soylu 2020, 136-137). Eski ve yeni çatışması sonunda kazanan yeniyi temsil eden Tohum olur. Tohum, Duvar'ın kaba söylemlerinin ve tavırlarının tam karşısında yer almaktadır. Andız Tohumu geleceğe umutla bakar ve Duvar'dan daha iyi bir ev sahibi olmak ister. Ancak yeni büyüyen Ağaç, mücadele sırasında yardımını gördüğü herkes tarafından ihanete uğrar. Çevresindekiler yüzünden Ağaç hiç istemediği bir nesneye dönüşür. Fakat umudu temsil eden Çocuk büyümüş ve Delikanlı olmuştur. Ağaç'ı duyabilen tek insan olan Delikanlı aynı zamanda onu anlayabilmektedir. Aynı düşünce dünyalarına sahip olan ikili birbirine yardım eder. Delikanlı Ağaç'ı dallarındaki dilek eşarplarından kurtarır. Böylece delikanlı Ağaç'ı özgürleştirmiş olur ve son olarak oyunda yer alan her karakter şarkı söyleyip dans etmeye başlar. Elmas Şahin, söz konusu edilen tiyatro oyunuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: "Adalet Ağaoğlu, diğer oyunlarından ve romanlarından farklı olarak sıra dışı bir teknikle, alegorik bir anlatımla Türk'ün binlerce yıllık tarihini kısa ve öz olarak bu eserinde gözler önüne serer; yani "Duvar Öyküsü"nde imgeli anlatımlarla Türk'ün tarihini konuşturur. Binlerce yıllık Türk tarihi, çeşitli imgelerle figürleştirilerek eleştirel bir bakış açısıyla dile gelir. Tarih, yazarın kaleminde edebiyatın yapraklarına yerleşerek; siyasî ve toplumsal boyutlarda, "Duvar, Ağaç, Örümcek, Kertenkele ve Yılan" imgeleriyle okuyucunun dikkatlerine sunulur" (Şahin 2011).

Kişi İncelemesi

Duvar (Kapalı/Duygusal) "İlk yapıldığında dokuz buçuk metre yüksekliğinde idi. İki buçuk metre kalınlığında idi. Alâeddin-i Keykubât babamızın emirlerine karşı gelen huysuz hizmetkarlarını bu divardan aşağı attığı rivayet edilmektedir. Eski kale, yahutçuğuma kâbe divarı diye bilinmektedir. Kâbe divarı dememiz şundandır ki, bu divar, Alâeddin-i Keykubât babamızın burada ilk ayak bastığı yere

temel alınmıştır. Ayağının tozu temel sıvanmıştır” (Ağaoğlu 1997, 22). Yüzyıllar önce ataları tarafından göçün ardından inşa edilmiş olan Duvar’ın bazı alegorik göndermelerinden eski Türk kavimlerini veya devletlerini temsil ettiği düşünülebilir. Zira Duvar’ın soyu, zeytin kökü yüzünden, iki defa göç etmiş ve çeşitli yerlere dağılmıştır. Oldukça mağrur ve kendinden emin olan Duvar geçmişle ve asil kanıyla övünmektedir. Bundan dolayı başkalarını küçümser ve onlara zorbalık eder. Fakat Duvar’ın böylesine kötücül bir duruma gelmesinde çevresindekilerin payı da büyüktür. Duvar çeşitli hayvanlara ev sahipliği yapar ve onları kötü havalardan korur. Buna rağmen saklayıp gizlediği kiracıları tarafından ihanete uğrar. Zaman içinde yaşlanmış ve eski gücünü kaybetmiş olan Duvar huysuzlaşmış ve şüpheli, kaba, cimri ve endişeli bir karaktere dönüşmüştür. Yüzyıllar boyunca bulunduğu arazide varlığını korumayı başarmış olan Duvar geleceğe uzanmak istemektedir. Duvar’ın en büyük korkusu andız ağaçlarının tohumlarıdır. Özellikle güz mevsimlerinde etrafı gözetleyen Duvar, çatlaklarının içine rüzgarla birlikte tohumların girmesinden endişe etmektedir. Eskiye temsil eden Duvar’ı artık kimse ciddiye almamaktadır.

Mağrur Yüzyıllardır varlığını sürdüren ve soylu bir kavimden geldiğine inanan Duvar başkaları tarafından devamlı olarak saygı görmek ister: “I. REHBER KADIN’ın buyruğu ile DUVAR’ın önünde kısa bir an saygı duruşunda bulunarak geçerler. DUVAR, önündeki her saygı duruşunda kasılır, böbürlendikçe böbürlenir. DUVAR’ın izleyiciye göre sağ yanına, gölgesinin düştüğü yere önek olmuş hayvanlar birbirlerini dürterek gülüşürler” (Ağaoğlu 1997, 9).

Gururlu Geçmişinden ve bulunduğu mevkiden dolayı oldukça gururludur: “DUVAR, andızların ve hayvanların dansları sürerken de, gezginlerin yürüyüşü sırasında da, bütün bunları bulunduğu yerden, tepeden bakarak izler; arada çubuğunu tütürür, hatta çubuğunun ucuyla dans edenleri yönetiyormuş sanır kendini; bir orkestra şefiymiş gibi davranır” (Ağaoğlu 1997, 9).

Huysuz Başkaları tarafından gereksiz sebeplerle rahatsız edilince ve istediği saygıyı göremeyince huysuzlaşır: “DUVAR: (Sıçrar, doğrulur.) Muzır! Haylaz!. Aile terbiyesi görmemiş, ne olacak! Serseri... Sokak köpeği... Sokak şeyi.. eşkiyası. İfade bir gelir, oramı buramı dürter, çimdikler, yolar, koparır durur. Ay, uf, zaten belim ağrıyor...” (Ağaoğlu 1997, 20).

Tutucu Duvar, geçmişine ve mensubu olduğu soya olan bağlılığını fazlasıyla takıntı haline getirmiştir: “DUVAR: (Iyice kabarak) Anlat kadın, beni anlat sen! Anlat da görsünler, bilsinler ne olduğumu, nasıl yüce bir soydan geldiğimi, ne köklü bir ailenin kanını taşıdığımı...” (Ağaoğlu 1997, 20).

Şüpheli Yaşlanmayla birlikte Duvar, herkesin kendisine düşman olduğuna inanmaya başlamıştır: “DUVAR: (Gıdıklanır) Ne istiyor bu? Heeey, ne istiyorsun benden? Neden sürüyorsun ellerini karnıma?/Dokunma! (IV. Gezgin incelemesini sürdürürken) Neyime göz dikti?(Nedir niyeti?/Yıkmak mı yoksa/Soyumun temelini? (Çubuğunu GEZGİN’in tepesine vurur.) Çek elini!” (Ağaoğlu 1997, 26).

Korkak “DUVAR: (Yeniden çubuğunu yakar, derin bir nefes çekip arkasına yaslanır) Artık dinlenebilirim. (Bir an) Ekim güneşi solgun/yel duruldu. Neydi bütün gün ve gece öyle Nasıl da esti saçtı savurdu Andız tohumlarını. Kimseler duymasın: Korktum. Kırpmadım gözümü ne gündüz, ne de gece İnce çatlağımı korudum. Şükür atlattım bunu. Girmedim kasıklarımın Hiçbir andız tohumu. Şükür, şükür/çok şükür...” (Ağaoğlu 1997, 34).

Özgüvenli Soylu bir ecdadı olduğunu düşünen Duvar, sahip olduğu asil kan sayesinde her zorluğun üstesinden tek başına gelebileceğini düşünmektedir: “Gerçi ecdadım iki kez göçmüştür göçmesine bir tohum yüzünden. Ama o zamanlar, hep zeytinlik, incirlikti bütün buralar! Ey dürbünlü gezgin! Neredesin? Dinle de öğren: Çünkü öğrenemezsin bunu sen Benden geçinenlerden. O zamanlar bile ancak Sadece bir kez Bir zeytin kökü yüzünden Çatlayıp dağıldık biz. Bir kez de Bir yaban inciriyle bölündük Sağ yamacımızdan. Kısacası işte/yediysek yediysek Sekiz yüz yılda belimize ikicik darbe yedik. (Güvenini bulur, keyifle güler.)” (Ağaoğlu 1997, 35).

Kararlı Duvar, içine yerleşmiş olan Tohum’dan kurtulmak için elinden geleni yapar: “DUVAR: (Bir hesap adamı mırıldanışıyla) Bol güz yağışları, yazın iliklerime kemiklerime biriktirdiği, biriktirip romatizma ağrılarımı azdırdığı her şeyi; çeri-çöpü, -vay anam, uyyy- kasıklarımın, belimdeki, eklemelerimdeki –off, of, aman- bütün şu böcek ölülerini, yılan çıyan gömleklerini, toz birikintilerini, tuzları, ince sinek kanatlarını... (Öfkeli) ve şimdi – Allah kahretsin, Allah belasını versin! – şu serseri

tohumu; en ince çatlağımın, en karanlık, en nemli noktasına göbekbağından tutunmuş olan... ileride kapçığını çatlatıp – zor çatlatırsın sen... (...)" (Ağaoğlu 1997, 47).

Andız (Açık/Mantıklı) Kişilik yapısı ve dünya görüşü olarak Duvar'la Andız birbirlerinden tamamen farklılardır. Duvar gibi Andız da çeşitli canlılara ev sahipliği yapmaktadır ve onları korumaktadır. Fakat Andız Duvar gibi otoriter, zorba, kaba ve cimri değildir. Soyunu devam ettirmek isteyen Andız güz rüzgarlarına tohumlarını bırakır. Duvar Andız tohumlarının çukurlarına girmesinden korkar. "Duvar, Andız Tohumlarının kendisini parçalamasından korkar. Tohumların içerisine yerleşip, kök salması ürkütür onu. Andız Ağacı, Duvar'ın üstüne tohumlarını salmak ister. Duvar'ın içinde yeşerip, yeni bir yurt edinmek ister. Başlangıçta sanki Andız Ağacı'nın bu isteği, Türk ulusunu simgeleyen Duvar'ı parçalamaktır. Bir düşman gibi gözükür Andız Ağacı. Ancak eserin sonlarında, başkaları tarafından "hasta adam" olarak görülüp, göz dikilen Duvar'ın yaşamını başka bir şekilde sürdürmeye çalışan, Duvar'ın içine girmeyi başarıp orada yeşermeye ve Ağaç olmaya başlayan Andız Tohumu'nun, Duvar'ın yıkılışı ile "Yeni Türkiye" devletini simgelediği görülecektir" (Şahin 2011). "(...) taş duvar kalıntısı tarihsel hükümlerinin "tozlu minderinde sağlamca oturarak" süper-egonun temsili bir imgesi halini alır. Yeşermeye çalışan tohum ise süper-egonun despot bir biçimde yasa koyucu ve yok edici gücünden yine onun sınırları içinde kurtulmaya çalışarak egoyu yani, benlik bilincini temsil eder. Taş duvar kalıntısının, tohumun özgür bir biçimde kendini gerçekleştirme isteğine karşı takındığı ahlaki tavır bu görüşü temellendirir" (Soylu 2020, 138): "Tohumların hepsi serseridir! Duyuyor musunuz? Hepsi serseri, hepsi töre bilmez, hepsi aylak, hepsi eşkıya! Bir serseri eşkıyayı yok etmenin gururunu ömrüm boyu taşıyacağım." (Ağaoğlu, 2016y, s.60)".

Lider Andız Ağacı, güz rüzgarlarıyla birlikte yuvadan ayrılacak olan tohumlarını yönlendirir ve onlara cesaret verir: "ANDIZ: (Bir süredir I. ve II. TOHUM'larla kendisi arasındaki bir ipi eğirmektedir. Daha sonra, genişçe iki yaprakla onları yelpazeler. I. TOHUM'un kulağına eğilir, fısıldar) Uçamazsan verimli topraklara dek, umudunu kesme; diren. Bir kaya çatlağı bul; gir, sığın gölgesine. (II. TOHUM'u yana çeker; kulağına) Derinlere kök salmaya bak. (I. TOHUM'un kulağına) İlk iş, nemli bir yer bulup kökünü salmak, unutmama. (II. TOHUM'a) Bakalım paraşütlerin sağlam mı? (Onları okşar.)" (Ağaoğlu 1997, 27).

Bilge Bilgece söylemleriyle tohumlarını ve iletişime geçtiği herkesi aydınlatır ve onlara yol gösterir: "ANDIZ: (I. ve II. TOHUM'lara) Bakmayın böyle kabardığına. Korkusu var, gizliyor. Gözleri durmadan oysa Doğumlarımızı izliyor. (Üçü de kalkar, danseder, şarkı söylerler) Hazır edip tohumlarımızı Savurduğumuz dönemlerde güz esintileriyle nasıl yitirir gece uykularını, nasıl tetikte bekler kuşkuyla Biliriz biz Biliriz" (Ağaoğlu 1997, 28-29).

Öncü Yeni bir hareketin başlamasına ve değişime öncülük eder: "ANDIZ: (Gülümseyerek okşar onları) Kızıl ağaç/ya da atgözü/ya da buralardaki adıyla, Andız. Yöreden yöreye/farklı çağırılırız,/ama biz, direktten andız bitkileriyiz. (Mutlu bir soluk alır.) Bakın nasıl yel esti, esip kaynaştırdı sarı çiçek tozlarımızı. Sonra yeniden ılık, bol yağmurlar yağdı. (TOHUMLAR onu masal dinler gibi dinlerler.) Hava ıslaklığını uzun süre sakladı; büyüttü sizleri, olgunlaştırdı. Biz eskilerse, içip yerin suyunu, köklerimizle daha sıkı tutunduk toprağa (...)" (Ağaoğlu 1997, 32-33).

Açık Andız eylemsel açıdan tamamen açık bir karakterdir: "ANDIZ: Elbette değil mi ya? Onlar nasıl erişebilecekleri kadar uzaklara gidip oralarda yeni kökler saldılarsa, öyle. Yeni yerlerinde büyüyüp, yeni andızlar olmaya nasıl gittilerse, öyle..." (Ağaoğlu 1997, 33).

Yardımsız Tohumlarına ve ihtiyacı olan herkese elinden geldiğince yardım eder: "ANDIZ: (TOHUMLAR'ın paraşütlerini düzeltir, aralarındaki ipliği eğeler) Sezemez duvar/şu derin uykusunda İnce, narin bir yeli. Buyur yel kardeş/gel gör işini" (Ağaoğlu 1997, 38).

Umutlu Andız tohumlarının kök salıp ağaç olacaklarından ve gelecekte çok umutludur: "ANDIZ: Es, es yel kardeş! Daha hızlı, daha savurgan! Yardım et bana gecikmeden Esirgeme ebeliğini benden" (Ağaoğlu 1997, 38).

Fedakar Tohumun Duvar'a girip yerleşmesi ve kök salması için birçok fedakarlık yapmaya hazırdır: "ANDIZ: (Yukarı bakar) Yardım et güneş ana. Bizi bırak, onu kurut biraz da. (Mümkünse yukardan sarı ışıklı bir top içinde GÜNEŞ'in oyun kişisi olarak aşağı doğru indirilerek, oyuna katılması sağlanabilir. Değilse, salt güneş ışınları.)" (Ağaoğlu 1997, 42).

Vicdanlı Ilık iklimlere göç edememiş olan Kuş'a yardım eder: "ANDIZ: (Titreyerek uyanır) Kimsin sen? Aa, minik bir kuş! KUŞ: Yolumu şaşırıdım da Andız ana; ılık iklimlere dek uçamadım. Bakın, kanadım kırık. Ne olur ısıtın beni... ANDIZ: Dökülmemiş birkaç yaprağım kaldı; buyur gir altına. Ama oranın da pek sıcak olduğunu sanma" (Ağaoğlu 1997, 71).

Örümcek (Sosyal) Duvar'ın kiracılarından biri olan Örümcek, onun içindeki oyuklardan birine yuvasını yapmış, kozalarını örmüş ve yavrularını bırakmıştır. Fakat Duvar'ın zorbalığından ve kabalığından bıkmış olan Örümcek, hiç sezdirmeden Duvar'ın kuyusunu kazar. Tohum'un Duvar'ın içine girmesine ve oraya yerleşmesine yardım eder. Örümcek Andız'a Tohum'dan haberler götürür ve Tohum'un korumacılığını yapar. Özellikle Yılan gibi fırsatçılara karşı Tohum'u korumaya çalışır ve onlardan istihbarat toplar. Oyundaki derin anlamları tarihsel ve siyasal açıdan yorumlamış olan Elmas Şahin, Örümcek karakteriyle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: "Kanunî Dönemi'nde başlayan Osmanlı-Fransız dostluğu, 18. yüzyılın sonuna kadar devam eder, 1789'da Napolyon'un Mısır'ı işgali ile bu dostluk bozulur, Fransa Fas ve Cezayir'i işgal eder. Örümcek, tıpkı bu özelliklere sahiptir. Duvar'ın içerisinde yerleşmiştir ve ona dost gözükürken, çevresindeki düşmanları sürekli kışkırtan bir özelliğe sahiptir. Örümcek, gerek "Kertenkele" ve gerekse "Yılan" ile sürekli konuşarak, Duvar'ın çökmek üzere olduğunu söyler ve onları Duvar'dan pay almaları için kışkırtır" (Şahin 2011). Tohum'un faydasına olacak eylemlerde bulunan Örümcek onun gelecekte ilk olarak Sürgün, daha sonra da Ağaç olmasına katkıda bulunur. Fakat Örümcek bu eylemlerini Ağaç'ı ya da başkalarını düşündüğünden ziyade kendisi ve ailesi için gerçekleştirir. Örümcek'in eylemleri Tohum'un işine yarar. Fakat Örümcek ve yavruları aslında kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmektedirler.

İkiyüzlü Uzun bir süre Duvar'ın kovuklarında yuvalamış olan Örümcek gizlice onun arkasından kuyusunu kazır: "ÖRÜMCEK: Susun. Beni dinleyin şimdi. İncecik bir çatlağı var duvarın... İKİSİ: yaaaaa? ÖRÜMCEK: Yaaa. Kışları kiracısıyım ya onun? YILAN: Eeee? ÖRÜMCEK: İşte o çatlaktan giriyorum" (Ağaoğlu 1997, 30).

Bilgili Uzun zaman Duvar'ın çatlağından içeri girip içinde konaklamış olan Örümcek, Duvar'ın neyden ve nasıl korktuğunu detaylıca öğrenmiştir: "ÖRÜMCEK: Geçen sonbahar içindeydim duvarın. Sonra, bütün kış da, yumurtalarımla. (Karnını okşar.) Ben bilmezsem kim bilir? Bütün korkusu işte, bu çatlağından ötürü. Andız tohumları olgunlaşıp analarıyla göbek bağlarını kopardıkları günler var ya?.. Koparıp yakın ve uzak yolculuklara çıktıkları günler işte; o günler, duvarın içindeki ürpertiler güvensizliğe dönüşür" (Ağaoğlu 1997, 30).

Tedirgin Duvar'ın aleyhinde faaliyetler sürdüren ve Tohum'u koruyan Örümcek, başına kötü şeyler gelmesinden endişelenir: "ÖRÜMCEK: Şışşt, susun. Benden öğrendiğinizi belli etmeyin sakın. Zorbanın biri zaten. Bakarsın jandarmalarını, polislerini üstüme salmış. Ne yapacağı belli olmaz ki, bakarsın beni bir bokböceğine mahmuzlatmış. Yumurtalarımı vaktinden önce çatlatmış... Etrafta ajanları bile vardır bunun. Aman susun, sakın..." (Ağaoğlu 1997, 31-32).

Dedikoducu Örümcek Duvar'la ilgili dedikodu yapar ve herkese onun hakkında kötü şeyler söyler. Haklı olmasına rağmen aslında tek amacı kendi çıkarlarını korumaktır: "ÖRÜMCEK: Kimselerin seçemediği o incecik çatlağı unutma ama. Üstelik belli olmaz ki. Ya yağmur bol yağarsa? Ya ılık geçerse mevsim? Andızlar yamaçlarda birden çoğalırırse?" (Ağaoğlu 1997, 31).

Umutlu Güz mevsimiyle birlikte rüzgarın aracılığıyla Duvar'ın çatlağından içeri giren Tohum'u gören Örümcek, gelecekte umutlanır ve Tohum'un kök salıp filizlenmesine yardımcı olur: "ÖRÜMCEK: Yolları açık olsun, bereketli topraklar bulsunlar" (Ağaoğlu 1997, 39).

Mutlu Tohum'un kök salmasını ve gelişimini gören Örümcek, şahit olduğu ve katkı sağladığı işten oldukça mutlu olur: "ÖRÜMCEK: (KERTENKELE'ye) Bak, birden yaza döndü hava. Ne iyi, ah ne iyi. Kurutur şimdi tohumcuğun doğum nemini. İnceltir onu ve o da... (Sevinçle sıçrar, el çırpar.) Oh, işte oldu! (TOHUM, DUVAR'ın içine süzülür, geçer. Elleriyile tutunur çatlağa. Bu oyukta bir ambriyon halini alır.)" (Ağaoğlu 1997, 42).

Dalkavuk Bir yandan Tohum'un gelişmesine ve Duvar'ı yıkılmasına yardımcı olan Örümcek, diğer yandan Duvar'ın gözüne hoş görünmeye ve asıl amacını belli etmemeye çalışır: "DUVAR: Uykumun arasında... Ayyy... Aman aaayyy... Giriyor, daha çok giriyor. ÖRÜMCEK: (Sakin sakın dantelini örer) Kuluncunuz tuttu belki? DUVAR: Ayy! Lumbago! Hayır, değil, ooff! ÖRÜMCEK:

Böbreğinizde taş mı acaba? DUVAR: Böbreğimde taş? Off, hayır... Hayır... Hiç benzemiyor. Bu başka. Bu..." (Ağaoğlu 1997, 43).

Kaynakça

Ağaoğlu, Adalet. *Duvar Öyküsü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

Soylu, Hüseyin. «*Adalet Ağaoğlu'nun Öykülerinde Diyalektik İmge.*» SAFAD, no. 43 (2020): 133-148.

Şahin, Elmas. «*TARİHİN SÖYLEYEMEDİKLERİNİ EDEBİYAT SÖYLER.*» Türk Yurdu 31, no. 291 (Kasım 2011).